

Tehnika u terapijskoj interakciji

Semjon Leonidovič Uglev¹

Privatna praksa, Sankt Peterburg, Rusija · ORCID: 0009-0002-8695-6304

(stručni rad)

Za citiranje: Uglev, S. L. (2026). Tehnika u terapijskoj interakciji. *Uvidi*, 3, str. 126–130. DOI: <https://doi.org/10.67978/INSIGHTS.2026.3.7>

Sažetak

U radu se razmatra uloga tehnike i digitalnih tehnologija u terapijskoj interakciji kroz prizmu filozofije M. Hajdegera (Heidegger), pre svega kroz pojam postava (Gestell). Pokazuje se da onlajn terapija ima niz nesumnjivih praktičnih prednosti: povećava dostupnost psihološke pomoći, proširuje prostor kontakta između klijenta i stručnjaka i čini interakciju fleksibilnijom i ekonomičnijom. Istovremeno se naglašava da digitalni format nije neutralan kanal prenosa informacija, budući da je uključen u širi tehnički način razotkrivanja stvarnosti, koji ljudsku komunikaciju podređuje logici evidentiranja, upravljanja i ponovljivosti. U tom kontekstu terapijski odnos rizikuje da se svede na uslugu, a psihička patnja na predmet operativnog tehničkog opsluživanja. Autor pokazuje da u doba tehnike poseban značaj dobija očuvanje prostora ne-proizvodnog odnosa, u kome su mogući pauza, ćutanje, simbolički rad i istinski ljudski susret. Kao mogući odgovor na digitalizaciju i tehnizaciju terapijskog procesa predlaže se oslanjanje ne samo na profesionalne tehnike, već i na moralnu zrelost, ontološku otvorenost i srčanu uključenost terapeuta. Naglašava se da upravo te osobine omogućavaju da se u terapiji održi dimenzija smisla, koja se ne može svesti na tehničku efikasnost i digitalnu upravljivost.

Primljeno: 6. 6. 2026.

Prihvaćeno: 18. 6. 2026.

Objavljeno: 20. 9. 2026.

OPEN ACCESS

© autor, CC BY 4.0

Ključne reči: tehnika, postav (Gestell), terapijska interakcija, onlajn terapija, ontologija psihoterapije

U ovom radu želeli bismo da se okrenemo ne standardnim pitanjima o kojima se raspravlja – među kojima su sporovi o efikasnosti psihoterapijske interakcije pri korišćenju tehničkih sredstava komunikacije i o njihovim pozitivnim i negativnim karakteristikama – već uključenosti same tehnike u terapijski proces i njenom uticaju (Heidegger, 1993, str. 221–237; Bibihin, 2002, str. 145–150).

Obično se sporovi oko tehnike vode na primenjenom nivou: poboljšava li ona nešto u terapiji ili pogoršava. Na primer, kao pozitivne karakteristike korišćenja tehnike obično se navode dostupnost stručnjaka, fleksibilnost rasporeda, ušteda vremena i novca na putovanje, mogućnost dobijanja pomoći bez lokalnih ograničenja i mogućnost obraćanja stručnjaku uže specijalnosti (Barak i sar., 2008, str. 109–160; Backhaus i sar., 2012, str. 432). Video-sesije takođe omogućavaju korišćenje onlajn alata za ekspoziciju, funkcionalne zadatke i praćenje simptoma između susreta. Serđo Benvenuto (Sergio Benvenuto), poznati italijanski psihoanalitičar, filozof i pisac, u svom intervjuu „Zašto se psihoanaliza ne praktikuje na daljinu“ ukazuje na trenutnu „eksperimentalnost“ takve interakcije (Benvenuto, b. d.).

¹ E-pošta: uglev@yandex.ru

Kao nedostaci mogu se navesti ograničen pristup punom neverbalnom jeziku zbog kadra kamere i kvaliteta veze, što može otežati tumačenje emocionalnih stanja, zatim pitanja privatnosti, čuvanja podataka i usklađenosti sa profesionalnim standardima na onlajn platformama, prekidi veze i problemi sa softverom i opremom (Rochlen i sar., 2004, str. 269-283; Simpson, 2009, str. 518). U osobenosti dubinskog psihodinamskog rada može se ubrojati činjenica da se fizičko prisustvo i posebno opremljen prostor smatraju važnim elementima terapijskog procesa; prelazak na onlajn može menjati dinamiku i intenzitet rada. Uostalom, čak i ove tvrdnje mogu se znatno razlikovati u terapijskoj sredini (Gabbard, 2014, str. 89; Turkle, 2011, str. 134).

Ostavljajući ta pitanja stručnjacima u njihovoj oblasti, napomenimo da se onlajn psihoterapija i psihoanaliza mogu posmatrati i kao konkretna manifestacija moći tehnike-postava (Gestell): format na daljinu uvlači terapeuta i njegovog sagovornika u režim „isporučujućeg proizvodnje“, u kome psiha, govor, odnosi i vreme postaju resursi koje treba organizovati, evidentirati i efikasno koristiti (Bibihin, 2012; Heidegger, 1993).

Taj proces M. Hajdeger opisuje ovako: suština savremene tehnike može se opisati kao postav, poseban način razotkrivanja skrivenog, pri kome se sve biće pokazuje samo kao „raspoloživo stanje“ (to jest resurs koji stoji na raspolaganju). Pritom postav nije prosto skup uređaja, već sabirajući izazov koji „usredsređuje čoveka na isporučujuće proizvodnje“, primoravajući ga da se prema svemu odnosi kao prema onome što treba izvući, preraditi, nagomilati i raspodeliti (Bibihin, 2012; Heidegger, 1993). Sam čovek biva zahvaćen tim načinom razotkrivanja: on više ne raspolaže tehnikom slobodno, već je uključen u njen sudbinski poredak (Bibihin, 2012; Heidegger, 1993).

U tom svetlu, onlajn terapija se takođe može videti kao deo isporučujućeg proizvodnje. Digitalne platforme, internet i video-veza primeri su tehnike koja strukturira komunikaciju u oblike „informacija“ i „poruka“, podređene logici proizvodnje i upravljanja. U onlajn terapiji psihički sadržaj na sesiji pretvara se u tok podataka: reči, slike i metrike koje treba blagovremeno „isporučiti“ – dostaviti, obraditi, dokumentovati, naplatiti i ugraditi u raspored, u interfejs platforme. Jezik u tehničkoj epohi rizikuje da bude sveden na „niz poruka“ (informaciju), gubeći sopstveni sadržaj; to se neposredno tiče govora terapijske sesije kada ga oblikuju interfejs, tajming i protokoli onlajn servisa (Bibihin, 2012; Heidegger, 1993).

Sa stanovišta postava, prednosti (dostupnost, udobnost, skalabilnost) znače da život i patnja postaju bolje uključeni u tehnički poredak: psihička patnja je sada takođe resurs koji se može „operativno opslužiti“ u globalnoj mreži (Bibihin, 2012; Heidegger, 1993). Sesijski par dobija nove mogućnosti, ali upravo kao čvorovi u mreži „isporučujućeg proizvodnje“ pomoći, gde se odnosi normiraju protokolima platforme, pravilnicima, tarifama i algoritmima za izbor stručnjaka (Bibihin, 2012; Heidegger, 1993).

Tehnika takođe pogoduje evidentiranju i kontroli: snimci sesija, elektronski kartoni, statistika i algoritamska podrška mogu povećati ponovljivost i transparentnost terapije (Luxton i sar., 2016, str. 32; Naslund i sar., 2017, str. 486-500). Za postav to odgovara tendenciji „kvantifikacije“ i „objektivizacije“ odnosa, kada se ljudsko razotkriva pre svega kao ono što se može meriti i kojim se može upravljati (Bibihin, 2012; Heidegger, 1993, str. 237).

Međutim, pored takvih očiglednih prednosti, postoje i očigledni nedostaci. Čovek, sa svoje strane, postaje objekat monitoringa, targetiranja i obrade podataka; njegova patnja uključena je u lanac „prepoznati zahtev – izabrati stručnjaka – sprovesti sesiju – prikupiti ocenu – optimizovati proizvod“. Sam postav primorava da se „isporučuje stvarno kao ono

što je na raspolaganju“; terapeut, njegovo vreme, pažnja, pa i sama ličnost, pojavljuju se kao resurs kojim se upravlja u mrežnoj proizvodnji usluga (Bibihin, 2012; Heidegger, 1993). Terapijski odnos se svodi na uslugu, psiha na „slučaj“ u sistemu, a razgovor na razmenu informacija; time se mogućnost istinskog razotkrivanja bića čoveka zaklanja logikom servisa (Bibihin, 2012; Heidegger, 1993).

Sam Hajdeger je naglašavao da je moć postava opasna time što „potiskuje druge načine razotkrivanja“ i skriva samu mogućnost drugačijeg, ne-proizvodnog odnosa prema biću. Uostalom, on je takođe pisao da zadatak nije uništiti tehniku, već pripremiti „slobodan odnos“ prema njoj – to jest videti u njoj ne samo sredstvo, već i sudbinu razotkrivanja, a istovremeno joj ne dopustiti da monopolizuje istinu o čoveku (Bibihin, 2012; Heidegger, 1993).

Iz ovih zaključaka može se odrediti da digitalni oblik nije neutralan kanal, već određen „način razotkrivanja“ koji strukturira iskustvo svakog od učesnika terapijske interakcije (Bibihin, 2012; Heidegger, 1993). Svrhovito očuvanje prostora ne-proizvodnog odnosa (ćutanje, pauza, simbolički rad koji se ne svodi na razmenu informacija) omogućava da se u tehnici pomoli druga dimenzija – bliska „poetskom razotkrivanju“ o kome je Hajdeger govorio kao o mogućoj protivteži postavi (Heidegger, 1993, str. 237; Bibihin, 2002, str. 189).

Već smo pisali o tome da se terapijski proces, uzimajući u obzir njegovo ontološko razumevanje, može nazvati „razvijanjem“, a ne „obukom“, „vaspitanjem“, „nagovaranjem“, „saosećanjem“ i tako dalje (Uglev, b. d.). Takav terapeut ne prenosi svoje znanje i iskustvo, već doprinosi formiranju „ekvivalenta“ stečenog u procesu sopstvene analize, kroz obrađivanje gisements profonds d'un sol mental, „naslaga duševnog tla“ analizanda, budući samo vodič u svetu njegovog analitičkog putovanja. Punoća terapeuta podseća na temu svetosti; sve to isto moglo bi se reći i drugačije. „Blagoslov ništa nije dodao sadržaju konferencije; osvećenje stana nije isto što i unošenje nameštaja u njega – stanu ono ništa ne dodaje.“ To je već sveštenička funkcija: kao što ni sveštenik ne čini čuda sopstvenom snagom, tako ni terapeut ni psiholog to ne čini svojom snagom – on samo čini nešto što će potom omogućiti da se desi samostalno, bez ikakve njegove pomoći; on je „pastir bića“. I terapeut je, baš kao i sveštenik, svedok – svedok ispovesti i ostvarenih promena, proročište, kazivač i pesnik bića misli (Bibihin, 2012, 2024; Uglev, b. d.).

Ali šta sa samom tehnikom, koja deli, kontroliše i raspoređuje radnje svakog učesnika terapije? Problem je, naime, mnogo širi i ne odnosi se samo na vreme same sesije. Pametni telefoni, lični računari sa pristupom internetu; društveni servisi, mesindžeri, elektronska pošta, planeri; kod kuće i na poslu, kod prijatelja, u kupatilu, pred spavanje i pri buđenju. Ljudi u rasponu od 16 do 64 godine (podaci sa konferencije „Digital 2020“) svakodnevno su onlajn oko 7 sati dnevno (We Are Social i Hootsuite, 2020). To je ogromna cifra: oko 100 dana godišnje. Ako se izuzme vreme spavanja, gotovo polovinu svesnog vremena provodimo u digitalnom svetu. I upravo taj svet oblikuje teme i doživljaje u procesu terapijske interakcije, budući da nije uzgredan, već stvaran. Uzgredan postaje sam čovek.

Prvobitno platonovsko shvatanje stvaralaštva kao izvođenja iz nebića u biće, i grčko τέχνη kao „umetnost, veština, stvaralaštvo“, shvatani su kao „tehnika“ – istorijski izvorni stvaralački način ljudskog postojanja koji je čoveku omogućio da preživi i osvoji svet. Istovremeno, prateći Hajdegera, u doba planetarne tehnike suština tehnike kao postava pomerila je akcenat sa poetskog, stvaralačkog otkrivanja istine ka totalnom tehničkom

otkrivanju, gde se sve hvata kao element proizvodne šeme (Bibihin, 2012; Heidegger, 1993). U tome i jeste radikalna razlika između stvaralačkog „automata“ (samokretanja duha, umetnosti) i tehničkog automata: ovaj drugi, istorijski otelovljen u birokratskim i totalitarnim mašinama XX veka, a danas u digitalnim platformama, društvenim mrežama i mesindžerima, formira generaciju koja se „hrani“ tehnikom i vidi Drugog kao funkcionalni mehanizam (Bibihin, 2002, 2012, 2024).

Ako se terapijski odnos konačno potčini logici tehničkog automata, onda uništenje čovečnosti (i čovečanstva – na engleskom obe reči glase „humanity“) može prevazići katastrofe prošlosti, dok je zadatak terapeuta da sačuva poetsko, ne-proizvodno merilo susreta, gde je moguć istinski događaj novog. „Ako je suština tehnike – postav kao rizik koji šalje biće – samo biće, onda se tehnika nikada neće moći staviti pod kontrolu pukim voljnim ljudskim naporom, bio on pozitivan ili negativan. Tehnika, čija je suština samo biće, nikada neće dopustiti čoveku da je nadvlada. To bi značilo da je čovek postao gospodar bića“ – pisao je Hajdegger u svom delu „Obrt“ (Heidegger, b. d.). Događaj je već postao nemoguć. Stane li vreme, staće stvaralaštvo, staće i život.

Koji je, dakle, izlaz iz svega ovoga? Izlaz iz tehničkog može se odrediti ne ukidanjem tehnike, već prelaskom na druge moduse odnosa, koji se oslanjaju na moralnu čistotu srca i ontološko, a u nekim slučajevima i teološko iskustvo (Bibihin, 2002, str. 210–215). Čovek se pritom ne oslobađa samo nametljivih misli, već postaje prijemčiv za vansubjekatsko dejstvo na nivou transcendentalijske-univerzalije: ljubavi, dobra, istine, lepote, poštenja i pravednosti (Bibihin, 2002; Uglev, b. d.). Taj nivo odgovara maksimi ontološke dimenzije psihoterapije: tehnika, postav i digitalni automatizmi i dalje deluju, ali više ne zadaju apsolutne kriterijume vrednosti; čoveku odjednom „polazi za rukom“ da doživi punoću, neizrecivu radost i svetlost kao događaje koje on ne „proizvodi“, već kojima biva pripušten kada se „vrata srca“ otvore – ne njegovim naporom (Bibihin, 2002).

U poslednje vreme terapijski akcenti počeli su da se pomeraju od neutralnosti ka usmerenosti na klijenta – ali ne u vidu nekih metoda i praksi koje se mogu naučiti, već kao kvaliteta svojstvenih samom terapeutu (Bibihin, 2002; Uglev, b. d.). Održavanje srčanosti i opažanje „životne mudrosti“, koji stvaraju ontološku nepokolebljivost, te potonje razvijanje ka biću, omogućavaju prevazilaženje jaza između ličnog iskustva i iskustva klijenta – pa i kod terapeuta početnika koji teže da popune prostor zasad nedostupnim iskustvom (Bibihin, 2002; Uglev, b. d.). M. K. Mamardašvili je srodnu temu amehanijske povezivanja sa dovršenim stanjem zrelosti čoveka (Mamardašvili, 1997, str. 147), sa nakupljanjem određenog životnog iskustva. To izvodi terapijsku interakciju na nov nivo, gde tehnika ostaje samo sredstvo, a presudan uslov postaje zrela srčana uključenost terapeuta, zahvaljujući kojoj se održava prostor istinskog ljudskog susreta i rađanje novog iskustva.

Reference

- Backhaus, A., Achterberg, T., Rusch, B. i sar. (2012). Videoconferencing psychotherapy: A systematic review. *Psychotherapy Research*, 22(5), 427–440.
- Barak, A., Hen, L., Boniel-Nissim, M. i Shapira, N. A. (2008). A comprehensive review and a meta-analysis of the effectiveness of internet-based psychotherapy. *Journal of Technology in Human Services*, 26(2–4), 109–160.
- Benvenuto, S. (b. d.). Zašto se psihoanaliza ne praktikuje na daljinu [video-intervju]. Psihoanaliza mita [YouTube]. Preuzeto 11. 1. 2026. sa <https://www.youtube.com/watch?v=ayL3UIQkIQ>
- Bibihin, V. V. (2002). *Jezik filozofije*. Moskva: Jezici slovenske kulture.

- Bibihin, V. V. (2012). Postizanje smisla. Moskva: Institut filozofije, teologije i istorije sv. Tome.
- Bibihin, V. V. (2024). Šuma (hyle): problem materije, istorija pojma, živa materija u antičkoj i savremenoj biologiji. Sankt Peterburg: Vladimir Dalj.
- Gabbard, G. O. (2014). Psychodynamic Psychiatry in Clinical Practice (5. izd.). American Psychiatric Publishing.
- Heidegger, M. (1993). Pitanje o tehnici. U: Vreme i biće: članci i predavanja (prev. s nem. V. V. Bibihin, str. 221–237). Moskva: Republika.
- Heidegger, M. (b. d.). Obrt (prev. i komentari V. V. Bibihin). Preuzeto 11. 1. 2026. sa <http://www.bibikhin.ru/povorot>
- Luxton, D. D., McCann, R. A., Bush, N. E. i sar. (2016). mHealth for mental health: Integrating smartphone technology in behavioral healthcare. Professional Psychology: Research and Practice, 47(6), 31–38.
- Mamardašvili, M. K. (1997). Psihološka topologija puta: M. Prust „U traganju za izgubljenim vremenom“. Sankt Peterburg: Izdavaštvo Ruskog hrišćanskog humanitarnog instituta, časopis „Neva“.
- Naslund, J. A., Aschbrenner, K. A., Araya, R. i sar. (2017). Digital technology for treating and preventing mental disorders in low-income and middle-income countries: A narrative review of the literature. The Lancet Psychiatry, 4(6), 486–500.
- Rochlen, A. B., Zack, J. S. i Speyer, C. (2004). Online therapy: Review of relevant definitions, debates, and current empirical support. Journal of Clinical Psychology, 60(3), 269–283.
- Simpson, S. (2009). The use of e-therapy in clinical psychology. Clinical Psychology Forum, 197, 516–521.
- Turkle, S. (2011). Alone Together: Why We Expect More from Technology and Less from Each Other. Basic Books.
- Uglev, S. L. (b. d.). Ontološka psihoanaliza (ontoanaliza). Časopis „Ontologija psihoterapije“. Preuzeto 11. 1. 2026. sa <https://ontoanalysis.org/ontologicheskij-psihoanaliz/>
- We Are Social i Hootsuite (2020). Digital 2020: Global Overview Report.

Abstract

The article examines the role of technology and digital media in therapeutic interaction through the lens of M. Heidegger's philosophy, especially the concept of enframing (Gestell). Online therapy is shown to have important practical advantages: it increases access to psychological care, extends the geographical reach of therapeutic contact, and makes the interaction more flexible and cost-effective. At the same time, the digital format is not a neutral medium of communication, since it belongs to a broader technological mode of revealing reality that subordinates human relations to the logic of calculation, control, and reproducibility. In this context, the therapeutic relationship risks being reduced to a service, while psychic suffering becomes an object of operational management. The author argues that in the age of planetary technology, preserving a space of non-productive relation becomes especially important, as it allows room for pause, silence, symbolic work, and a genuine human encounter. As a response to the technologization of therapy, the article proposes not only professional technique, but also moral maturity, ontological openness, and the therapist's heartfelt involvement. These qualities make it possible to preserve in therapy a dimension of meaning that cannot be reduced to technical efficiency or digital control.

Keywords: technology, therapeutic interaction, Heidegger, enframing, ontology of psychotherapy, online therapy, digitalization, morality, ontoanalysis